

CHRISTA WOLF

ENGLINES BY *eller*
The Overcoat of Dr. Freud

OVERSAT AF HENNING VANGSGAARD

FORLAGET VANDKUNSTEN

© Suhrkamp Verlag Berlin 2010

Sandfærdige erindringer skal ikke
skride fortællende frem,
men præcist beskrive det sted,
hvor forskeren fandt frem til dem.

WALTER BENJAMIN

Ausgraben und Erinnern

Alle personer i denne bog, undtagen
historiske personligheder med navns
nævne, er fortællerens opfindelse.
Ingen af dem er identiske med levende
eller døde personer. Lige så lidt er
de beskrevne episoder identiske med
faktiske begivenheder.

Ingen forfatter kan gengive
det levede livs sande konsistens.

E.L. DOCTOROW

HIMMELFALDEN

var det ord, der faldt mig ind, da jeg landede i L.A. og passagererne i jetten takkede piloten med en klapsalve, fordi han havde fløjet maskinen hen over oceanet, styret den fra havet mod den nye verden, kredset længe over kæmpebyens lys og nu havde landet den blidt. Jeg husker endnu, at jeg besluttede mig til at benytte dette ord på et senere tidspunkt, hvis jeg ville skrive om landingen og det ophold på den fremmede kyst, der lå foran mig *nu*. Jeg kunne ikke ane, at der skulle gå så mange år, hvor jeg stædigt forsøgte på rette måde at nærme mig de ord, der skulle følge det første ord. Jeg besluttede at indprente mig alt, enhver detalje, til senere brug. Hvordan mit blå pas vakte en vis opsigt hos den rødblonde, sene officer, der omhyggeligt og strengt studerede den indrejsendes papirer, hvordan han bladrede længe i dem, hvordan han studerede hvert enkelt visum, hvordan han fremdrog den mange gange attesterede invitation fra GETTY CENTER, i hvis varetægt jeg skulle tilbringe de kommende måneder, hvordan han til slut stirrede på mig med de isblå øjne: Germany? – Yes. East Germany. – Jeg ville have haft svært ved at komme med yderligere informationer, også sprogligt, men myndighedspersonen hentede råd via telefonen. Den scene forekom mig bekendt, følelsen af spænding kendte jeg godt, også lettelsen, da han til slut stemplede visummet, fordi svaret på hans spørgsmål sikkert havde været tilfredsstillende, og med den fregneoversåede hånd gav mig mit pas tilbage over disken: Are you sure this country does exist? – Yes. I am, svarede jeg kort, det husker jeg endnu, selv om det korrekte svar havde været

»no«, og jeg måtte spørge mig selv, mens jeg længe ventede på bagagen, om det virkelig havde været umagen værd at rejse til USA med et endnu gyldigt pas fra en ikke længere eksisterende stat kun for at irritere en ung pasbetjent. Det var en af de trodsreaktioner, jeg dengang endnu kunne mønstre, og som, forekommer det mig nu, bliver sjældnere med alderen. Ordet står allerede på papiret, passende tilfældigt, det ord, hvis skygge strejfede mig dengang for mere end halvandet årti siden, men som i mellemtiden er blevet så fortættet, at jeg må frygte, at den kunne blive helt uigennemtrængelig, før jeg kan efterleve min professionelle pligt. Altså før jeg har beskrevet, hvordan jeg hev min bagage ned fra transportbåndet, læsede den på en usædvanlig stor bagagevogn og søgte mod EXIT midt i den forvirrende menneskemængde. Og hvordan – jeg var knap nok kommet ud i ankomsthallen – der skete det, som jeg ifølge indrejsekyndiges indtrængende advarsler ikke måtte lade ske, en kæmpestor sort mand kom hen imod mig: Want a car, madam? og jeg, som det uerfarne refleksvæsen jeg var, nikkede i stedet for resolut at vinke ham af, sådan som man havde anbefalet mig. Manden havde allerede snuppet vognen og trak af sted med den, for altid, sagde mit alarmsystem. Jeg fulgte efter, så hurtigt jeg kunne, og så stod han faktisk dér, ude ved kantstenen til tilkørselsvejen, hvor taxaerne, kofanger ved kofanger, kørte frem med nedblændede forlygter. Han indkasserede den dollar, han havde krav på, og overgav mig til en kollega, ligeledes sort, som havde skaffet sig et arbejde som taxafremvinker. Han udførte sit hverv, standsede den næste taxa, hjalp mig med at stuve bagagen, modtog ligeledes en dollar og overlod mig til en lille mager, væver chauffør, en puertoricaner, hvis engelsk jeg ikke forstod, men som lyttede velvilligt til mit engelsk og så ud til at vide, hvor han skulle køre mig hen, efter at han havde studeret brevhovedet med min fremtidige adresse. Først nu, da taxaen kørte frem, det kan jeg huske, mærkede jeg den milde natteluft, strejfet af syden, som jeg genkendte fra en helt anden kyst, hvor den havde ramt mig som et tykt varmt klæde, i Varna i lufthavnen. Sortehavet, det fløjsagtige mørke, havernes tunge søde duft.

Den dag i dag kan jeg hensætte mig i denne taxa, hvor lysguirlanderne, der overstrålede nattehimmelen, fór forbi til venstre og højre, ofte størknet til skriftegn, verdenskendte varenavne, reklameskilte i stærke farver for supermarkeder, barer og restauranter. Et ord som »ordnet« var sikkert malplaceret på denne kystvej, muligvis også på dette kontinent. Meget stille, men hurtigt gemt af vejen, dukkede spørgsmålet op, hvad der egentlig havde fået mig til rejse hertil, dog netop så højt, at jeg genkendte det, da det meldte sig næste gang, men da mere insisterende. Alligevel, som var det grund nok, gled palmernes skællede stammer forbi. Lugten af benzin, udstødningsgas. En lang tur.

Santa Monica, Madam? – Yes. – Second Street, Madam? – Right. – MS. VICTORIA? – Yes. – Here we are.

For første gang projektørlyset på metalskiltet, fastgjort til jerngitteret: HOTEL MS. VICTORIA OLD WORLD CHARM. Alt var stille. Alle vinduer mørke. Det var kort før midnat. Chaufføren hjalp mig med bagagen. En forhåbe, en gang med fliser, duften fra ukendte blomster, som syntes at strømme ud i natten, det svage skær fra en svagt gyngende lampe over indgangsdøren, en dørløkketavle, hvor en seddel med mit navn var stukket ind bagved. Welcome, læste jeg. Døren er åben, jeg skulle gå ind, på bordet i hallen lå nøglen til min apartment, second floor, room number seventeen, the manager of MS. VICTORIA wishes you a wonderful night.

Drømte jeg? Men til forskel fra en drøm fór jeg ikke vild, fandt nøglen, benyttede den rigtige trappeopgang, nøglen passede i det rigtige nøglehul, kontakten var dér, hvor den skulle være, et blink med øjnene, og jeg ser alt for mig: To standerlamper belyste et stort rum med en sofagrube og ved den modsatte væg et langt spisebord med stole omkring. Jeg betalte taxachaufføren, tilsyneladende til hans tilfredshed, med de uvante penge, jeg til alt held havde vekslet før afrejsen fra Berlin, takkede ham på passende måde og fik, som det hører sig til, svaret: You are welcome, madam.

Jeg inspicerede min apartment: Udover den store spise-stue fandtes også et tilgrænsende køkken, to soveværelser, to

badeværelser. Hvilken ødselhed. En familie på fire kunne snildt bo her, tænkte jeg den første aften, senere vænnede jeg mig til denne luksus. En velkomsthilsen fra en Alice lå på bordet, det måtte være den medarbejder ved CENTERET, der havde underskrevet invitationsbrevet, og det var sikkert også hende, der omsorgsfuldt havde sat brød, smør og noget at drikke i køkkenet. Jeg smagte lidt på det hele, det smagte mærkeligt.

Jeg blev klar over, at det allerede var morgen dér, hvor jeg kom fra, at jeg kunne ringe uden at forstyrre nogen i søvnen. Efter nogle fejlslagne forsøg, hvor flere overseas operators forsøgte at hjælpe mig, lykkedes det mig at betjene telefonen med de rigtige numre i den lillebitte kabine ved siden af indgangsdøren, og jeg hørte den velkendte stemme på den anden side af det brusende ocean. Det var den første af hundrede telefonsamtaler til Berlin i de næste ni måneder, jeg sagde, at jeg nu var landet på den anden side af jordkloden. Jeg sagde ikke, hvad jeg spurgte mig selv om, nemlig hvad skulle det være godt for. Jeg sagde, at jeg var meget træt, og det var jeg virkelig, en fremmed træthed. Jeg fandt nattøj frem af en af kufferterne, vaskede ansigt og hænder, lagde mig i den alt for brede bløde seng og var længe om at falde i søvn. Jeg vågnede tidligt af en morgendrøm og hørte en stemme sige: Tiden gør, hvad den kan. Den går.

Det var de første sætninger, jeg skrev i det store linjerede hefte, jeg for alle tilfældes skyld havde medbragt og lagt på den korte side af det lange spisebord, og som meget hurtigt blev fyldt med de notater, jeg nu kan støtte mig til. I mellemtiden gik tiden, som det lakonisk var blevet mig meddelt i drømmen, det var og er en af de mest gådefulde processer, jeg kender, og som jeg, jo ældre jeg bliver, forstår mindre og mindre af. At tankens kraft kan trænge gennem tidslag ved at se både frem og tilbage forekommer mig at være et mirakel, og fortællingen har del i dette mirakel, fordi vi ellers ikke, uden fortællingens velgørende gave, havde overlevet eller kunnet overleve.

Sådanne tanker kan man for eksempel flygtigt lade gå gennem hovedet og samtidig bladere i den konvolut, som jeg om morgenen fandt på bordet i min apartment, en »First day

survival information« fra CENTERET til alle nyankomne. De nærmeste fødevarerbutikker, coffeeshops og apoteker var anført. Vejen til CENTERET er beskrevet, også de regler, man arbejder efter, er nævnt, og naturligvis er dets telefonomstilling, som er bemandedt døgnet rundt, også annonceret. Man anbefaler restauranter og bistros, men også boghandlere, biblioteker, turistruter, museer, forlystelsesparker og guider, og indskærper ikke mindst de forholdsregler, den nyankomne skal træffe i tilfælde af jordskælv. Alt dette skrev jeg mig omhyggeligt bag øret, studerede også listen over medstipendiaterne fra de forskellige lande, som skulle blive mine kolleger det næste halve år, og som skulle udvikle sig til medlemmer af et venskabeligt fællesskab, men i mellemtiden er blevet spredt for alle vinde, til deres hjemlande.

Et voldsomt jordskælv indtraf først efter mit ophold i Los Angeles, hvor San Andreas-forkastningen, som løber under byen og presser store jordplader mod hinanden, er en stadig trussel. Hvis man havde vist mig et billede af verden i dag, havde jeg ikke troet dette billede, selv om mine fremtidsvisioner var dystre nok. Den rest af godtroenhed, jeg dengang vist stadigvæk var i besiddelse af, er forsvundet. Et forsæt, som er svært at efterkomme, som ikke blev indfriet og derfor bliver ved med at være der, har jeg stadig: at undersøge smerternes spor.

Senere talte jeg ofte med Peter Gutman om dette, men ham kendte jeg endnu ikke denne første morgen, han skulle blive en af de sidste kolleger, jeg lærte at kende, noget vi senere lo meget ad. Man lo i det hele taget meget i CENTERETS lounge, hvor vi sad sammen til te og kiks, som Jasmine, den yngste af de to sekretærer, havde klar til os præcis kl. elleve om formiddagen og kl. fire om eftermiddagen, ligesom aviserne fra alle de lande, vi kom fra, amerikanske naturligvis, men også italienske, franske, schweiziske, østrigske, selv russiske aviser, selv om vi ingen russere havde iblandt os, alle sat på træstave som i et kaffehus i Wien, alle en til to dage gamle, hvad der skabte en velgørende distance til de mest ubehagelige nyheder, vi ofte hovedrystende læste op for hinanden, som om vi del-

tog i en konkurrence om, hvilken situation i det pågældende hjemland, der var den mest bedrøvelige.

Jeg tror ikke, at jeg tager fejl, når jeg siger, at jeg tiltrak de nysgerrigste blikke i vores kreds. Ikke kun, fordi jeg var den ældste, det måtte jeg vænne mig til, det var mit oprindelsesland, der sikrede mig en særstilling. Ingen var så taktløs at spørge direkte om det, men de ville sikkert gerne vide, hvordan man havde det, når man lige kom fra en stat, der var ophørt med at eksistere.

Morgenlyset faldt hver dag ind gennem gittervinduet i mit soveværelse, filtreret af nogle klatreplanter, som havde arbejdet sig op ad muren på MS. VICTORIA og delvis var klatret op ad mit vindue. Mine morgendrømme bragte ord, som jeg senere noterede: »Håbløs«, læser jeg isoleret fra en sammenhæng, der er gået tabt. Først i sengen, derefter på sengekanten laver jeg nogle af de få øvelser, jeg har ordineret mig selv, fordi jeg, alene i dette fremmede fjerne land, ikke tør blive syg eller bevægelseshæmmet, gik så ind på det mindste badeværelse, som jeg havde besluttet mig for, ind under bruseren, hvis hoved, anderledes end i Europa, var monteret fast på væggen, og det derfor krævede en særlig teknik at gøre alle dele af kroppen våde. Morgenmaden, som jeg lod ledsage af uforståelig musik og uforståelige nyheder fra lokalstationen i Los Angeles, sammensatte jeg med allerede indøvede håndbevægelser af delvis uvante bestanddele, muffins, ja hvorfor ikke, en speciel mysliblanding og den appelsinjuice, som efter nogle fejlkøb forekom mig mest velkendt, kun kaffen måtte jeg stadig eksperimentere med, jeg måtte finde én, der kendte den kaffesmag, Germans havde, og blandt de utallige dåser i PAVILIONS kunne anbefale mig det mærke, der kom tættest på denne smag. (I DDR kom det næsten til en opstand, da regeringen for at strække de kostbare ægte bønner forsøgte at påtvinge befolkningen en udrikkelig kaffeblending, som den dog meget hurtigt trak ud af handelen igen, da det udløste protester, ja trusler om strejker i virksomhederne).

Bill, der boede før mig i min apartment, men havde fået logi hos en ven, havde efterladt diverse eksotiske krydderiblandinger

og et anseeligt batteri af flasker – olivenolie, balsamicoeddike, en god whisky og californiske vine. På sin sidste dag i byen gik han ud for at spise med mig og en ven hos en italiener i Second Street og havde ironisk indført mig i det gamle MS. VICTORIAS og det unge CENTERS sæder og skikke. Det forbandede er, havde han sagt, good old Europe's historie kan man ikke studere noget bedre sted end her i den nye verden. Man samler som besat på alt, der har med det gamle kontinent at gøre, som om man i det mindste ville have en kopi her, hvis Europa gik under på grund af atombomber eller andre katastrofer. Bill arbejdede med katolicismens historie i Spanien og Frankrig og opremse- de de tusinder af menneskeofre, de forskellige fremstød for at kristne disse lande havde krævet. Under enhver kolonisering, sagde han, er det første man gør at udrydde de underkastedes religion og tro for at tage deres identitet fra dem. Desuden, og det lyder måske utroværdigt, havde erobrerne på grund af et dybtliggende mindreværdskompleks et påtrængende behov for at hævde, at ikke blot deres våben og deres varer, men også deres tros- og tankeverden var overlegen. Det ved jeg godt, havde jeg sagt, og Bill, englænderen, havde set spørgende på mig: Et det ikke det I oplever nu? Han havde ikke krævet noget svar. I tankerne skålede jeg ofte med ham, når jeg sad om aftenen og drak et glas vin fra hans forråd.

Mange gange begav jeg mig på vej om morgenen gennem MS. VICTORIAS blomstrende forhave, som var fyldt med fremmede vækster, og i hvis midte man havde anlagt en rondel med et pomeranstræ, hvis frugter jeg så modnes. Bilerne her sneg sig enormt brede forsigtigt hen til gadekrydsene, de standsede høfligt, selv om der ikke var en lille grøn trafiklysmand, der tillod WALK for fodgængerne, de duvede blidt i affjedringen, venlige, velklædte og omhyggeligt friserede kvinder og smarte mænd i mørke habitter med slips og krave lod med nonchalante bevægelser fodgængerne have forret, uden hast gik jeg over California Avenue, lagde jeg overhovedet mærke til de i november og december knaldrødt blomstrende træer langs vejkanterne? Efterårsløvet, dagene med grå tåge blev jeg sparet for, men også nægtet. Savnede jeg dem allerede?